

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ НЕДИСКРИМІНАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

ENSURING THE PRINCIPLE OF NON-DISCRIMINATION IN THE EDUCATIONAL SPACE BY HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

Статтю присвячено розгляду питання безпечного освітнього простору в закладах вищої освіти. Якими внутрішніми документами послуговуються заклади вищої освіти України, для забезпечення в освітньому просторі принципу недискримінації. Студентоцентрирована політика закладів вищої освіти, має забезпечити безпечний простір для здобувачів вищої освіти, гарантувати їм безпечне освітнє середовище, захист їхніх прав та свобод. Діючі механізми для вирішення конфліктних ситуацій, алгоритми роботи підрозділів закладів освіти. Надання правової та психологічної підтримки здобувачам освіти за потреби. Концепція студентоцентризованого навчання, набула більшого розвитку після початку Болонського процесу. Має позитивні наслідки, позитивного та швидкого вирішення проблемних питань. Заклади освіти при підготовці нормативних внутрішніх документів керуються законодавством України в галузі освіти: Конституції України, Кодексу законів про працю України, Законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», наказу Міністерства освіти і науки України «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» від 28.12.2019 № 1646 Статуту закладу освіти. Деякі заклади вищої освіти затверджують одне положення, яке має назву вирішення конфліктів, та містить визначення: булінг, дискримінація, домагання, конфлікти, тощо. Створюючи один документ, маючи на меті зробити його універсальним, не завжди їм це вдається. Не є доречним, з нашої точки зору об'єднання та внесення до положень з протидії дискримінації та сексуальним домаганням, питання булінгу. Відсутність в деяких ЗВО положень пов'язаних із сексуальними домаганнями, про протидію дискримінації. Відсутність внутрішніх документів, не є підставою вважати, що дані проблеми відсутні. Наявність положень, алгоритмів дій, створює атмосферу діалогу, відкритості до вирішення всіх проблем.

Ключові слова: дискримінація, освіта, заклади вищої освіти, сексуальні домагання, конфлікти, положення, принцип недискримінації.

The article is devoted to the issue of safe educational space in higher education institutions. What internal documents are used by higher education institutions of Ukraine to ensure the principle of non-discrimination in the educational space. Student-centered policy of higher education institutions should provide a safe space for higher education students, guarantee them a safe educational environment, protection of their rights and freedoms. Existing mechanisms for resolving conflict situations, algorithms for the work of units of educational institutions. Providing legal and psychological support to students in need. The concept of student-centered learning has developed more since the beginning of the Bologna Process. It has positive consequences, positive and quick resolution of problematic issues. In preparing normative internal documents, educational institutions are guided by the legislation of Ukraine in the field of education: the Constitution of Ukraine, the Labor Code of Ukraine, the Laws of Ukraine "On Higher Education", "On Education", "On Principles of Preventing and Combating Discrimination in Ukraine": equal rights and opportunities for women and men "; " On social work with families, children and youth "; " On amendments to some legislative acts of Ukraine to combat bullying (harassment) "; the order Ministry of Education and Science of Ukraine "Some issues of response to cases of bullying (harassment) and the use of measures of educational influence in educational institutions" from 28.12.2019 № 1646 of the Statute of the educational institution. Some higher education institutions approve one provision, which is called conflict resolution, and contains definitions: bullying, discrimination, harassment, conflict, and so on. When creating a single document with the aim of making it universal, they do not always succeed. From our point of view, the issue of bullying is not relevant in our view. Lack of anti-discrimination provisions in some free educational institutions. The lack of internal documents is not a reason to believe that these problems are absent. The presence of provisions, algorithms of action, creates an atmosphere of dialogue, openness to solve all problems.

Key words: discrimination, education, higher education institutions, sexual harassment, conflicts, provisions, principle of non-discrimination.

УДК 378.937

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/45.8>

Микитенко М.В.,

аспірантка кафедри педагогіки
Криворізького державного
педагогічного університету

Постановка проблеми. Освіта є невід'ємною складовою розвитку суспільства та важливою передумовою забезпечення рівних прав та можливостей людей. Забезпечення безпечного освітнього простору для всіх учасників освітнього процесу: здобувачів освіти, адміністративного персоналу, викладачів. Студентоцентрирована політика закладу вищої освіти, як складова подолання дискримінації та сексуальним домаганням.

Метою статті. Огляд реалізації принципу недискримінації в джерелах вітчизняного права,

його розвиток та особливості, відображення у нормах та положеннях закладів вищої освіти, щодо запобігання та протидії дискримінації та сексуальним домаганням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття студентоцентризованого навчання зародилося, ще у західній педагогіці і асоціюється з діяльністю та дослідженнями Ф. Хейворда (1905) та одержало подальший розвиток у роботі Д. Дьюї (1956). Важливим поштовхом до зміни парадигми в освіті та розвитку студентоцентризованого

навчання стали дослідження К. Роджерса у 1980-і роки, який вперше запровадив студентоцентрований підхід у дидактику вищої освіти. Концепція студентоцентрованого навчання, в основу якої покладені результати навчання, початково розвинута в США в другій половині ХХ століття і пов'язана з роботою Ж. Піаже (розвивальне навчання) і М. Ноулза (самокероване навчання). У ній були виділені такі основні елементи: опора на активне, а не пасивне навчання; акцент на глибоке вивчення і розуміння; підвищення відповідальності і підзвітності з боку студентів; розвиток почуття самостійності у студентів; взаємозалежність між викладачем і студентом; взаємна повага у відношеннях між студентами і викладачем; рефлексивний підхід до навчального процесу з боку і викладача і студентів.

Виклад основного матеріалу. Концепція студентоцентрованого навчання досягла більшої популярності після 2000 р. у зв'язку з розвитком Болонського процесу, важливим внеском в її імплементацію стали матеріали міжнародного проекту «Гармонізація освітніх структур в Європі» Тюнінг (Tuning educational structures in Europe, TUNING) [10]. Серед основних досягнень міжнародного проекту Тюнінг є створення теоретичного підґрунтя та практичних інструментів задля ефективної реалізації студентоцентрованого навчання, в основу якого покладено компетентнісний підхід до створення та реалізації освітніх програм. Для освітньої галузі в проекті Tuning «Освіта» розроблено перелік узагальнених для всіх педагогічних працівників компетентностей, які орієнтовані на ефективну реалізацію своєї професійно-педагогічної діяльності за будь-яким фаховим спрямуванням [10].

Заклади освіти при підготовці нормативних внутрішніх документів керуються законодавством України в галузі освіти: Конституції України [9], Кодексу законів про працю України [5], Законів України «Про вищу освіту» [1], «Про освіту» [2], «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [4], «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [7], «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [8], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» [12], наказу Міністерства освіти і науки України «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» від 28.12.2019 № 1646 [12], Статуту закладу освіти.

Згідно з Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, критерієм оцінювання якості освітньої програми номер сім є: Освітнє середовище та матеріальні ресурси пункт б якого, зазначає наступне: Найявні чіткі і зрозумілі політика

та процедури вирішення конфліктних ситуацій (зокрема пов'язаних із сексуальними домаганнями, дискримінацією та/або корупцією тощо), які є доступними для всіх учасників освітнього процесу та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми [12]. Єдиного унормованого положення немає, заклади вищої освіти (надалі ЗВО) самостійно керуючись власним баченням проблеми укладають внутрішні нормативні документи для регламентації власної діяльності. Закон України Про вищу освіту Ст. 1 ч. 1 п. 1 автономія закладу вищої освіти - самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах [1].

Проте, не всі заклади вищої освіти мають відповідні положення, та не завжди проводять політику попередження, роз'яснення з приводу проблеми - дискримінації та сексуального насильства (таблиця 1)

Проаналізувавши ряд положень різних ЗВО – Про подолання дискримінації, можна виокремити, схожі риси:

- Поняттєвий апарат, який ґрунтується на законодавстві України: дискримінація, сексуальні домагання, тощо.

- Комісія для розгляду скарг,

- Позитивним моментом, є включення до складу комісії з питання розгляду скарг також здобувачів освіти та психологів;

- Позитивним моментом, є також розміщення на сторінках сайтів ЗВО не лише положення, а також інформації (телефони, адреси, назви організацій) куди можна звернутися по допомогу, як на місцевому так і на всеукраїнському рівні;

- Можна відзначити, обов'язковість звітування щорічного, хто звертався з яких питань, та обов'язковість проведення виховних та інформаційних заходів у ЗВО. Це є доброю та необхідною практикою;

- Деякі ЗВО затверджують одне положення, яке має назву вирішення конфліктів, та містить визначення: булінг, дискримінація, домагання, конфлікти, тощо. Створюючи один документ, маючи на меті зробити його універсальним, не завжди їм це вдається.

Висновки та пропозиції. Не доречним на наш погляд, є об'єднання з положенням по протидії корупції. Питання протидії та запобігання корупції є дуже важливим, розглядається іншими законами та нормативно-правовими актами, та потребує окремого положення. Не є доречним, з нашої точки зору об'єднання та внесення до положень з протидії дискримінації та сексуальним домаганням, питання булінгу.

Перелік ЗВО, які були проаналізовані

№	Назва закладу вищої освіти	посилання
1	Київський національний університет Бориса Грінченка	http://surl.li/arhsv
2	Харківський національний педагогічний університет ім. Сковороди	https://cutt.ly/8T2UebV
3	Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна	http://surl.li/arhta
4	Дніпропетровський національний університет ім. Олеса Гончара	http://surl.li/arhst
5	Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"	http://surl.li/arhte
6	Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. Володимира Винниченка	http://surl.li/xeh1
7	Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського	https://cutt.ly/wT2PZHw
8	Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	http://surl.li/arhsl
9	Тернопільський педагогічний університет ім.Володимира Гнатюка	https://cutt.ly/yT2ASwx
10	Національний університет Острозька академія	https://cutt.ly/vT2YohF
11	Запорізький національний університет	https://cutt.ly/vT2Sa4J
12	Донецький державний університет управління	http://surl.li/aroo0
13	Криворізький національний університет	https://cutt.ly/2T2SZG2
14	Херсонський державний університет	http://surl.li/aroot

Також, є відсутність в деяких ЗВО положень пов'язаних із сексуальними домаганнями, про протидію дискримінацією. Будемо сподіватися, адміністрації ЗВО зрозуміють важливість та необхідність проведення роботи в даному напрямку, та підготують необхідний документальний супровід, який надасть студентоцентрований вектор розвитку політики закладу вищої освіти. Буде формувати нульову толерантність здобувачів освіти, викладачів, адміністративного персоналу до проявів дискримінації та сексуальних домагань в закладі вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://cutt.ly/HTOU779> (дата звернення:16.03.2022);
2. Про освіту: Закону України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://cutt.ly/3TOIrMA> (дата звернення:12.03.2022);
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закону України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://cutt.ly/bTOIp49> (дата звернення: 02.03.2022);
4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закону України від 06.09.2012 року № 5207-VI. URL: <https://cutt.ly/oTOImwA> (дата звернення: 20.01.2022);
5. Кодекс Законів про працю України. Кодекс України від 10.12.1971 року. URL: <https://cutt.ly/GTODIYB> (дата звернення: 20.01.2022);
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню). Закон України від 18.12.2018 року № 2657-VIII. URL: <https://cutt.ly/2TODVgс> (дата звернення: 02.03.2022).
7. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Закону України від 08.09.2005 року № 2866-IV. URL: <https://cutt.ly/2TODYXY> (дата звернення: 13.03.2022).
8. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю. Закону України від 21.06.2021 року

№ 2558-III. URL: <https://cutt.ly/qTFoAxZ> (дата звернення: 12.03.2022).

9. Конституції України: станом на 1 верес. 2021 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.

10. Міщенко Т.О., Стаднік Н.В. Студентоцентроване навчання як вектор розвитку гуманітарної парадигми освіти. *Наукові записки РДГУ*. 2017. № 17(60). URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Ozfm_2017_17_11.pdf (дата звернення: 12.03.2022).

11. Про деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: затв. наказом МОН України від 28.12.2019 року №1646. URL: <https://cutt.ly/GTOIHsd> (дата звернення: 21.11.2021).

12. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : затв. наказом МОН України від 11.07.2019 № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text> (дата звернення: 18.11.2021) .

13. Положення про засади запобігання і протидію дискримінації, сексуальним домаганням, булінгу та іншим проявам неетичної поведінки, Київський національний університет імені Бориса Грінченка: затв. наказ від 31.10.2019 № 736. URL: <http://surl.li/arhsv> (дата звернення: 21.11.2021).

14. Положення про запобігання і протидію дискримінації та сексуальним домаганням у ХНПУ імені Г.П. Сковороди.: затв. наказом від 22.02.2021 року № 42-од. URL: <https://cutt.ly/8T2UebV> (дата звернення: 21.11.2021).

15. Положення про врегулювання конфліктних ситуацій у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна: затв. наказом від 12.11.2021 № 32. URL: <https://surl.li/arhta> (дата звернення: 21.11.2021).

16. Положення про порядок врегулювання конфліктних ситуацій у Дніпропетровський національний університет імені Олеса Гончара: затв. наказом від 20.10.2020 року № 245. URL : https://www.dnu.dp.ua/docs/dnu/polozhennya/Polozhennya_Konflikt_DNU_2020.pdf (дата звернення: 21.11.2021).

17. Положення про політику попередження і боротьби із сексуальними домаганнями у Національному технічному університеті «Дніпропетровська політехніка»: затв. вченою радою університету від 25.10.2019 р., протокол № 20. URL: <http://surl.li/arhte> (дата звернення: 21.11.2021).

18. Про запобігання та протидію булінгу в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті ім. Володимира Винниченка: затв. вченою радою протокол № 12 від 14 червня 2021 року. URL: <http://surl.li/xehl> (дата звернення: 21.11.2021).

19. Положення щодо запобігання та протидії проявам булінгу (цькуванню) в освітньому середовищі університету Ушинського: ухвалено на засіданні вченої ради від 21.05.2020 року № 8. URL: <https://cutt.ly/wT2PZHw> (дата звернення: 21.11.2021).

20. Положення про політику запобігання, попередження та боротьби з сексуальними домаганнями і дискримінацією в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого: затв. наказом від 04.06.2020 р. № 97. URL: <http://surl.li/arhsl> (дата звернення: 21.11.2021).

21. Положення щодо врегулювання конфліктних ситуацій, Тернопільський педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка: затверджено вченою радою уні-

верситету протокол № 2 від 24 вересня 2019 р., уведене в дію наказом ректора № 203-р від 24.09.2019 р. URL: <https://cutt.ly/yT2ASwx> (дата звернення: 21.11.2021).

22. Положення про політику та процедури врегулювання конфліктних ситуацій у Національному університеті Острозька академія: Наказ ректора Національного університету № 90 від 31 серпня 2020 року. URL: <https://cutt.ly/vT2YohF> (дата звернення: 21.11.2021).

23. Положення про порядок процедури вирішення конфліктних ситуацій у Запорізькому національному університеті: затв. протокол 25.02.2020 № 7. URL: <https://cutt.ly/vT2Sa4J> (дата звернення: 21.11.2021).

24. Положення про врегулювання конфліктних ситуацій у Донецькому державному університеті управління: затв. протоколом від 13.03.2021 № 9. URL: <http://surl.li/arooo> (дата звернення: 21.11.2021).

25. Положення про врегулювання конфліктних ситуацій у Криворізькому національному університеті: Протокол засідання Вченої ради від 30.03.2021 № 8. URL: <https://cutt.ly/NDIClig> (дата звернення: 21.11.2021).

26. Положення про врегулювання конфліктних ситуацій у Херсонському державному університеті: затв. наказ від 29.05.2020 № 477-Д. URL: <http://surl.li/aroot> (дата звернення: 21.11.2021).